

RECENZII – BOOK REVIEWS

Medicii și Biserica vol. XIV: Valorile creștine ale educației pentru sănătate, volum coordonat de Prof. Dr. Mircea Gelu Buta, Editura Renașterea, Colecția Bioetica, Cluj-Napoca 2016, 778 p.

Binecuvântarea oferită de Înaltpreasfințitului Andrei, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului, Mitropolitul Clujului, Maramureșului și Sălajului pentru recentul volum, vol. XIV, al seriei *Medicii și Biserica*, vine cu un *Cuvânt de Învățătură* în care se justifică tematica aleasă prin sublinierea importanței educației religioase pe plan spiritual fără de care ființa umană ar fi infirmă, după cum se amintește a fi fost spus de filosoful Petre Țuțea.

Ca parte introductivă a acestui volum, în continuarea „Cuvântului de învățătură”, Prof. Dr. Mircea Gelu Buta vine cu o scurtă prezentare „Spiritualitatea actului medical”; mai apoi este reprodusă alocuțiunea ÎPS Andrei Andreicuț cu ocazia înmânării distincției „Crucea Transilvaniei” D-lui Prof. Dr. Pavel Chirilă și răspunsul de mulțumire; însă este transcrisă și conferința „Abgar, primul om vindecat prin imagine” susținută de Acad. Sorin Dumitrescu. „Spiritualitatea actului medical” aduce în discuție dificultatea medicilor de a oferi tratamente eficiente acestor boli care, teologic vorbind, își au originea în „căderea în păcat”, fapt pentru care rândurile următoare aduc în prim plan necesitatea unei atenții sporite față de partea biopsiho-socială și spirituală a vindecării. În medicina actuală, secularizată, este resimțită nevoia însoțirii tăcute a celui aflat în sufe-

rință, după cum prietenii lui Iov au fost părtași la suferința acestuia timp de șapte zile fără a-i adresa vreun cuvânt. Acad. Sorin Dumitrescu vorbește despre vindecarea prin imaginea iconică ca putere delegată. În acest context apare istoria regelui Abgar al Edesei care, suferind de ciumă și având convingerea vindecării sale prin vederea chipului lui Hristos, îi încredințează unui slujitor al său misiunea de a desena chipul Mântuitorului. La răspunsul deznădăjduit al celui care încerca, fără izbândă, să-L deseneze, Hristos își lipește fața de o năframă pe care rămâne imprimat Chipul Său. Astfel se naște această imagine vindecătoare, nefăcută de mână omenească - *Acheiropoietos*, a Mântuitorului ce va traversa veacurilor servind drept model tuturor reprezentărilor iconice ulterioare. Trecând de la incursiunea privind reprezentarea vindecătoare chipului Mântuitorului, se află cele șase secțiuni ale publicației care abordează următoarele tematici: „Valoarea spirituală în alimentație”, „Educația terapeutică a pacienților”, „Educația pentru sănătate în școli”, „Nevoia de consiliere psihologică și/sau spirituală în actul medical”, „Secțiunea de artă sacră: suferință, jertfă și pătimire – ipostaze plastice și iconografice ale artei creștine”, iar ultima abordează tema „Religia în școli”.

Cea dintâi secțiune menționată, „Valoarea spirituală în alimentație”, aduce în atenție problema alimentației în contextul consumerismului actual în cadrul unei piețe pline de reale pericole prin metodele de producere și procesare a hranei. Tematica este deschisă prin articolul Prof. Univ. Dr. Dan L. Dumitrașcu care discută despre importanța alegerii unei alimentații sănătoase și echilibrate în menținerea sănătății, prezentând, totodată o serie de tipuri de alimentație restrictivă pentru care nu au fost derulate cercetări științifice în care să fie dovedită eficiența lor. Iar, aici s-ar găsi un rol educativ important Bisericii determinarea individului de a adopta unui stil de alimentație sănătos. Și mai mult decât atât, părinții să nu-și supună copiii la un stil alimentar lipsită de diversitatea necesară a nutrienților. Pe lângă pericolul unei diete stricte, în centrul atenției sunt aduse, prin articolul următor, tulburările de comportament alimentar: anorexia și bulimia. Aceste două probleme își au originea în ceea ce, spiritual vorbind, se cheamă *filautie* (iubirea de sine). Astfel, în acest context, colaborarea preot-psihiolog poate, conform terapiei duhovnicești specifice ortodoxiei, contribui semnificativ la vindecarea acestor tulburări prin succesiunea unor etape ce împletesc consilierea, mărturisirea, rugăciunea și răbdarea și a căror încheiere are loc doar în momentul în care pacientul ajunge la o înțelegere corectă a iubirii de sine. Suportul social oferit prin frecventarea bisericii poate aduce o reechilibrare persoanelor singure aflate în momentele dificile asociate cu tulburări de comportament alimentar. În strânsă relație cu tulburările de regim alimentar se află o altă problemă pregnantă a societății contemporane: consumerismul. Câteva din studiile acestei secțiuni relevă faptul că deși modul de viață al acestor zile impune con-

sumul semipreparatelor și utilizarea intensivă a cuptorului cu microunde, analiza ultimelor decenii evidențiază un interes crescând pentru alimentația sănătoasă. Iar efectele acestui tip de alimentație sunt corelate cu beneficiile socializării – ale unei mese luate împreună cu familia, prietenii sau colegii. Și, pe lângă rolul pe care Biserica îl poate avea în oferirea unui suport adecvat astfel încât individul să aleagă o alimentație sănătoasă, ea ar mai avea capacitatea și, totodată, datoria de a trage un semnal de alarmă autorităților privind posibilele efecte ale unei alimentații slab nutritive sau modificate genetic, a căror efecte negative s-ar putea observa și la două sau trei generații după. Asta, dacă este să se ia în considerare faptul că efectele foametei olandeze din anii 1944-1945, pe lângă decesele survenite la acel moment, au putut fi observate și la nepoții femeilor gravide din acea perioadă.

Următoarea secțiune, „Educația terapeutică a pacienților”, este axată pe subiecte ce aduc în atenție necesitatea educației pacienților în vederea ameliorării relației medic-pacient și, finalmente, a calitățile serviciilor medicale oferite prin o mai bună corespondență cu expectanțele acestora. Se discută, însă, și despre nevoia oferirii unei educații terapeutice pacienților implicate în comportamente periculoase: masochism, abuz/dependență de alcool și/sau alte droguri. Aceste două problematici legate de stilul de viață al individului impun o metodologie specifică de identificare, evaluare și terapie. Astfel, în cazul masochismului, probabil născut în urma abuzurilor suferite în copilărie sau a experiențelor traumatice datorate tensiunilor de autoritate din sânul familiei parentale, individul trebuie să urmeze terapii prin care să ajungă a fi capabil să înțeleagă consecințele comportamentului deviant, să simtă rușinea speci-

fică, să ajungă a crea o conexiune între acest comportament și un eveniment neplăcut pe care să încerce a-l evita. În schimb, în cazul abuzului sau dependenței de alcool/droguri, accentul este pus pe ședințele de consiliere. Mai întâi este efectuat un screening prin utilizarea diferitelor teste ce evidențiază existența unei astfel de probleme în viața pacientului, fiind, apoi, necesară efectuarea unei evaluări care să evidențieze gravitatea problemei. Pe baza datelor obținute, pot fi făcute recomandări specifice privind forma pe care ar trebui să o ia terapia. Totodată, dacă este necesar, sunt efectuate și unele intervenții prompte precum în cazul deciziei de internare la secția de dezintoxicare sau direcționarea pacientului spre un centru rezidențial specializat, pentru cazul în care intervențiile în ambulatoriu ar rămas fără rezultate. Însă, desigur, munca nu este încheiată la această fază, fiind necesară monitorizarea pe o perioadă mai lungă de timp dat fiind faptul că „schimbarea comportamentului este un proces care implică și procedeul încercare-eroare.” (p. 213) Cu toate acestea, educația terapeutică nu se limitează doar la pacienții cu devieri comportamentale, ci, conform definiției date de Organizația Mondială a Sănătății, aceasta „este destinată a ajuta pacienții să dobândească sau să mențină abilitățile de care au nevoie pentru a gestiona optim o boală a lor” (p. 183), fapt ce este de asemenea atins în lucrările acestui capitol.

Cea de-a treia secțiune a volumului, „Educația pentru sănătate în școli” aduce în discuție, prin articolele sale, derularea unor acțiuni cu un scop oarecum analogic educației terapeutice, însă, în acest context, în obiectiv sunt luați copiii și adolescenții. Astfel, interesul educației pentru sănătate este mai mult de a forma comportamente de viață sănătoase în rândul minorilor și de a-i învăța elemente de profilaxie specifice. Iar când

vorbim de profilaxie, este imperios a aminti programele de vaccinare implementate prin strânsa colaborare cu instituțiile de învățământ. Cu toate că se regăsesc unele probleme majore ale implementării Calendarului Național de Vaccinare a populației din România, precum lipsa unei producții autohtone de vaccinuri, conform statisticilor derulate, vaccinarea, alături de folosirea antibioticelor, se consideră ca fiind principala cauză a creșterii populației pe glob după 1945 prin eficiența în lupta cu boala. Alte două aspecte abordate de articolele acestei secțiuni sunt rolul iubirii în educarea copiilor, cât și rolul spiritualității sau al religiei în determinarea atitudinii și comportamentului sexual la adolescenți. În ceea ce privește educația copiilor, se poate observa, conform studiului realizat de Prof. Dr. Hadrian V. Conțiu, faptul că aceștia *învață ceea ce trăiesc și trăiesc ceea ce învață*. Or, iubirea precede formarea și disciplinarea, un copil iubit fiind, prin iubire, cu mult mai ușor de disciplinat. De aceea criza creată între generații prin sustragerea implicării propriu-zise a părintelui în viața copilului poate fi remediată doar prin urmarea cuvintelor părinților Bisericii care văd necesitatea asumării prin iubire a fenomenului educațional și de a urma exemplul lui Hristos. Apoi, strânsa legătură a adolescentului și a părinților săi cu Biserica și viața religioasă, creează un cadru ce îi este acestuia un ghid în dezvoltarea unui comportament orientat spre sănătate fizică și psihică, înfrânându-l în dezvoltarea unei atitudini și a unui comportament sexual ce contravine scalei valorice urmate și promovate în comunitatea religioasă de apartenență.

Secțiunea ce are ca temă „Nevoia de consiliere psihologică și/sau spirituală în actul medical” este focusată asupra unor problematici precum cele specifice consu-

mului de alcool/droguri, tendințelor suicidare sau altor situații grupate în arealul psihiatric și a posibilităților terapeuțice asociate. Astfel, Conf. Dr. Ion Copoeru face o scurtă expunere a fundamentului cercetărilor recent desfășurate la Cluj-Napoca în cadrul unui proiect european ce aveau ca obiectiv dezvoltarea unor activități inovative de învățare în sprijinul adulților aflați în recuperare din adicție. Ideea de bază a articolului este faptul că „adicția relevă modul de raportare al individului la lume, iar recuperarea, reconectarea lui cu lumea” (p. 310). În acest context, adicția apare ca un fenomen cultural al unui stil de viață fundamental diferit în întreaga complexitate a sa: blocat în lumea trăită, individul este rupt de realitatea cotidiană, erodându-i-se chiar capacitatea de a se reconecta la aceasta. Apoi, pe lângă lucrarea ce face o scurtă prezentare a marilor teorii morale cu relevanță în bioetică și cel care prezintă valențele spirituale ale terapiei prin artă, majoritatea articolelor acestei secțiuni încearcă să aducă în atenție potențialul consilierii religioase și al citirii problemelor pacientului din prisma relației acestora cu religia/teologia creștin-ortodoxă. Iar doamna asistent social Nicoleta Amariei merge, în articolul său, până la a sugera o serie de acțiuni și activități derulate în cadrul bisericii ce ar putea avea o contribuție semnificativă în sprijinul persoanelor cu abuz și/sau dependență. Printre sugestiile enumerate se regăsesc: oferirea de pliante, lipirea de afișe specifice pe ușa bisericii și la avizier, însă chiar și introducerea unor tematici de predică ce relevă consecințele băutului și a altor comportamente nocive înscrise în această sferă, venind, în același timp, cu câteva cuvinte de încurajare pentru cel prins în această luptă. Observând propunerile doamnei Amariei, devine evident rolul pe care îl poate juca Biserica, prin însăși specificul activităților religioase, în consolidarea efor-

turilor depuse de consilier și personalul medical în procesul de vindecare.

Cât despre cea de-a cincea secțiune, „Secțiunea de artă sacră: suferință, jertfă și pătimire – ipostaze plastice și iconografice ale artei creștine” conexiunea acesteia cu actul medical se pierde puțin în mirajul esteticii iconografice al martiriului. Totuși, reprezentarea suferinței în icoana ortodoxă ar putea face mai vizibile frânturi din trăirile umane ale traumei.

Dacă cea de-a treia secțiune aducea în atenție valențele parteneriatului dintre clerici și laici în dezvoltarea unor programe de educație pentru sănătate prin introducerea unei perspective moral-creștine, ultima secțiune „Religia în școli” duce și mai mult accentul asupra necesității unei educații în care predarea valorilor creștine să-și primească considerația cuvenită. Pe lângă faptul că istoria și valorile perene ale poporului român, după cum afirmă Pr. Dr. Mihai-Iulian Necula, nu ar putea fi niciodată pe deplin înțelese în lipsa oricărei cunoștințe privind valorile religioase, introducerea religiei în curricula școlară a fundamentat inițierea unor piste de cercetare prin acceptarea relației spiritualității cu științele medicale. Astfel, chiar dacă din perspectiva medicului nu pot fi complet elucidate și cuantificate efectele credinței și ale rugăciunii, beneficiile acestora ca adjuvante nu pot fi trecute cu vederea: chiar dacă un pacient nu primește răspunsul dorit la rugăciune prin mult-așteptata vindecare, survine de multe ori o transformare de ordin moral, iar pacientul, în multe cazuri, face față cu mult mai bine dificultăților impuse de boală.

Tematica acestui volum reușește să creeze o rețea puternică între educație, religia creștină și medicină. În acest context, accentul este pus pe evidențierea valențelor pozitive pe care le poate avea introdu-

cerea programelor educaționale ce să promoveze valori creștine în dezvoltarea unor atitudini și comportamente sănătoase, cât și orientare vădită spre profilaxie. Astfel, lectura acestui volum reușește, prin actualitatea temelor abordate, să ofere cititorului o imagine suficient de clară asupra rolului pe care îl poate juca Biserica, prin valorile și modelele promovate, în ameliorarea acțiunilor sociale orientate spre menținerea și îmbunătățirea sănătății populației. Totodată, ni se relevă faptul că în absența oricărei conexiuni cu valorile creștine, individul, lipsit de o motivație puternică, ușor va pu-

tea cădea pradă comportamentelor și atitudinilor nocive (atât pentru el, cât și pentru comunitatea din care face parte). Iar, aici, putem vorbi despre abuz/dependență de alcool sau droguri, însă și despre comportamente sexuale deviante sau despre tendințe suicidare – cazuri în care Biserica poate, de asemenea, aduce contribuții semnificative în procesul de recuperare.

Iulia Andreea SOMEȘAN

